

Trzebiegoszcz, 18 listopada [1413]¹

Marszałek Królestwa Polskiego i starosta dobrzyński Zbigniew z Brzezia informuje pełniącego obowiązki wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego [wielkiego szpitalnika i] komtura elbląskiego [Hermana Gansa] o złej współpracy z krzyżackimi czynnikami pogranicznymi. Uskarża się na nieprawidłowe działanie sądu miejskiego w Brodnicy i wrogie działania komtura brodnickiego Wilhelma von Eppingena i komtura nieszawskiego Jana von Mendena. Dziwi go to, ponieważ dobrze układa mu się współpraca z innymi pogranicznymi urzędnikami krzyżackimi: komturem toruńskim Henrykiem Holtem i komturem golubskim Jerzym von Eglingenem. Porusza sprawy kilku ekscesów na pograniczu. M. in. zagarnięcia w ziemi dobrzyńskiej bydła należącego do poddanych krzyżackich, obrabowania i poranienia poddanych pruskich przez dobrzyńskich strażników dróg na terenie okręgu nieszawskiego, ograbienia i poranienia [mieszkańców Prus] w borze na brzegu Wisły przez ludzi wojewody brzeskiego Macieja [z Łabiszyna]. Usprawiedliwia się, że nie zawsze może dobrze interpretować intencje adresata, ponieważ ten wysyła do niego listy spisane po niemiecku, a wystawca „rozumie je jak Polak”, ponieważ nie ma niemieckich pisarzy.

Oryg.: GSPK, XX. HA, OBA, nr 2010, pap., lac., wym. 436 × 301 mm, zaplamienia i przetarcia, in dorso resztki zamykającej list pieczęci wystawcy w jasnobrzązowym wosku wosku (wosk przez papier) o średnicy ok. 25 mm (o niej zob. DokumentyMelno, s. 19), kustodii i papierowego paska zabezpieczającego pieczęć brak, pismem z pierwszej ćwierci XV w.: Marschalkus Polonie laborat ad depositionem | commendatorum in Strasburg et Nesson, nowożytna notatka o dacie rocznej listu, stara sygnatura archiwalna, prostokątna pieczęć archiwum królewieckiego.

Reg.: RHD 1/1, nr 2010.

Adres [in dorso]: ^aVenerabili viro domino ... commendatori de Elbing^b, locumtenenti | magistri generalis Ordinis Sancte Marie Domus Thewtunicorum², | amico et fawtori nostro singularissimo, littere dandum.

^cWenerabilis domine, fawtor ac amice noster karissime! Vestra prout favorosa amicia nobis in scriptis inputavit^d, | quod presencium date, prout littera vestra advenit mox presencium exhibitori rescriptum dare voluimus, sed idem | se cum litteris proficisci aservit, ceterum cum alio ipsas transivimus de come(n)datore Brodniciensi³, quod de homine | in presenti capitaneato et suspenso ulius [s] inn(o)cencie et culpe extitit, quia tres persone actores contra dictum suspensum furticinium approbantes in jure civili causam egerunt, et cives in tali homine ad quem manifestum furticinium invenire, ipsum jure victum suspendi ordinaverunt, et quia per nullius furticinium per nullius declaracionis ewentum est nobis declaratum ut quod manifestum et a aprobabile ad dictum suspende(n)tem esset repertum, si sic est et esset, ut cives suo, jure manifesto furticinio arestato, ipsum suspendi mandarunt, de isto ignoramus, sed si veraciter persciemus, quod sic est factum, jure in malefatore et fuere loqui peramplius nolumus. Insuper noveritis, quomodo dictus come(n)dator quedam litteram ad terrigenas terre Dobrinensis destinaverit affectans, articulos, clawsulas et punctos, qui contra Regni bonum essent contrarii et friwoli, quos articulos dicti terrigene non possunt facere et vollent absque nostro consensu, in eademque littera scripsit dictis terrigenis contra nos, wolens nos contendere cum terrigenis, cuius copiam de verbo ad verbum commendatori Thorunensi⁴ scribendo transmisimus, cuius copie litteram ipsius originale habemus, in qua continetur, quod essem zizamator [s], inductor litium, pacem nunquam volens videre, sed magis discordiam, quod non verum dicit, sed |med| mentitur in suum collum, sicut nequam. In id vestra favorosa amicia scire vellit, quod nunquam dictus commendator Brodniciensis

sua prescripta gesta et facta non permittit stare in pace, qua pace semper laboramus frui et uti, et in eadem permanere, quod ab aliis preceptoribus, commendatoribus in graniciis existentibus vestre favorabilitati potest lucere et eminere, quomodo cum ipsis come(n)datoribus componimus, sicut cum Thorunensi et Golubensi⁵ nobiscum in metis existentibus. Ideo sibi consilium dare dignemini, ipsum commendatorem adhec tenentes et coarcentes, ut nos dimittet stare in pace, qua wallemus [s] uti et a ceteris commendatoribus eadem fruimur, sed ab isto non, si ad hec non circumspicietis et ipsum ab isto refrenabitis, extunc talia non posuimus [tl] talia, quavis eventu sustinere nec tollerare et pro ceteris causis vertentibus, que fuerunt mota circa proximum magistrum depositum⁶ istaque stare permittemus quousque habebimus, alias si nos cum pace stare non permittet cousque [s]^e in finem in tempore deducuntur. Ceterum scribit vestra favorosa amicitia, ut nostri custodes viarum terre Dobrinensis (in terram Dobrinensem^f) XVII [peccoribus] peccora vestris hominibus minus iuste recipperent. Scitote, quod hoc ipsum receperunt, quia theoloneum [s] non solventes transgridierunt [s] non persolventes. Ideo hoc ipsum iuste receperunt, licet iuste sit receptum hoc ipsum non obstaret, si commendator Neszawiensis⁷ nobiscum et nostris hominibus amicis et fratribus amicabiliter componeret, sed amicis fratribus et amicis [s] et nobis multa varia et intollerabilia dampna facere permisit minus iuste tempore pacis inscripte minus iuste [s], sed novit Dei cu(n)ctipotentis clemencia, quod totis viribus pro pace laborando sudamus, prout intiavit [s] vestra favorosa amicitia, quod ipsam pacem tenere velletis et eandem tenere libenter videretis, eandem cupimus tenere vobiscum ac vestris amicabiliter componere et cum hiis, qui hoc fieri petunt, volunt et affectant. Ceterum de dictis viarum custodibus scribitis, ut spoliarent, reciperent homines, sagitarent et [vol] wlnerarent in districtu Neszowiensi vestros homines. Hoc ipsum, Deo teste, a nobis non habent in ma(n)datis, sed cuiquam vestrorum hoc ipsum fecerunt, venient ad nos, cum ipsis jus fieri postulant et pettent, justicie complementum volumus ministrare et quidquid promeruerunt in ipsis iusticie plenitudinem justiciam, vindictam capiemus, quod fiet omnibus manifestum cum istis, quibus habemus mandare et precipere et non in aliis [a]. Insuper sicut alyas [s] scripsimus de dicto come(n)datore Neszowiensi, que dampna priori scripta nobis et nostris intullit, quod eciam scripsimus come(n)datori Thorunensi, ut nostris recepta restituerat, quod nunc fecit ob hoc, quod de suo dictrictu districtu [s] est receptum juridice, quod iuste recipiere [s] mandamus non restituimus. Ideo quod iuste recipere ma(n)davimus, propter ipsius excessum petitionis nostre priore facte, ea exequi noluimus. Insuper sicut scribitis woyewode Cuyawiensi, domino Mathie⁸, ut sui reciperent, spoliarent, wlnerarent, sagittarent homines in vestris boriis usque ad rippa Visle⁹ equitando, de hoc ipso facto statim sibi scripsimus, ipsum petendo et sibi consilium dando, si hoc ipsum sic perpetraretur, ut peramplius commiteretur, quod non credimus, si hoc ipsum per ipsius homines comiteretur, sicut ad vestre favorose amicitie per aliquas inducendo declaratum, sed hoc nobis hoc videtur, si quid sit, hoc sit propter hoc, quia quid fecerunt et fecerunt Brodniciensis et Neszowiensis commendatores, hoc faciunt ex antiqua consuetudine et informacione magistri proxime depositi. Ideo consonum nobis videtur ut omnia gesta pretermiterentur si ad hoc tempore ubi locus pertractandi apertum fieret ut dictos come(n)datores in aliorum morum viam deduceretis, ut nobiscum amicabiliter componerent vel alios loco ipsorum locaretis, qui pro boni [s] pacis semper amicabiliter componerent. Insuper singularissime noster amice, prout vos ex antiquo cognovimus pro bono pacis semper instare, propterea quocunque in causis dignis honorabilibus vestre voluntatis in beneplacitum semper obvium se prebere non recusamus, quod querenter et facere [s] laboramus. Ceterum domine favorose amice^g scripbitis [s] nobis litteras Thewtonicales, quibus inteligimus tamquam Polonus et notariis Thewtunicalibus caremus, si adinquantum exprese ipsis aliquomodo non inteligeremus nobis imputare non vellitis. Datum in alodio nostro Trzebyegosc¹⁰ sabbato in octava sancti Martini.

Sbigneus de Brzesye marschalcus | Regni Polonie et capitaneus terre | Dobrinensis¹¹, vester in omnibus amicus.

^a Inicjał wysokości ok. 3 wersów.

^b Ostatnia litera wyrazu napisana częściowo na nieczytelnej razurze.

^c Inicjał wysokości ok. 4 wersów.

^d Odczyt niepewny.

^e Zamiast quosque.

^f Dopisane na prawym marginesie.

^g Końcówka wyrazu poprawiana.

¹ Datacja na podstawie RHD 1/1, nr 2010, nie budzi wątpliwości.

² Herman Gans, mistrz zbożowy w Malborku przed 1378, mistrz leśny w Benowie przed 1394, zarządca magazynów żywności w Malborku przed 1394, zarządca wozowni w Malborku 1394–1396, wójt w Laskach 1396–1404, wójt lipieniecki 1404–1409, komtur krajowy austriacki i styryjski 1409, wielki komtur 1410–1412, wielki szpitalnik i komtur elbląski 1412–1416, pełniący obowiązki wielkiego mistrza 1413–1414, wójt rogozieński 1416–1417, prokurator międzyłęski, 1417–1418, komtur gdański 1418–1420, prokurator osiecki 1426–1428 (Jähnig, s. 291, 293, 302, 318, 320; Heckmann, s. 198, 207, 215, 285, 364, 365, 372, 374, 380, 384, 448, 470, 483, 527).

³ Wilhelm von Eppingen (starszy), prokurator ryński 1395, zarządca wozowni w Baldze 1397, prokurator w Iławie Pruskiej 1399–1400, komtur domowy królewiecki 1400–1401, wójt gotlandzki 1404–1407, prokurator gerdawski 1408–1409, komtur golubski i kowalewski 1411–1413, komtur brodnicki 1413–1414, prokurator barciański 1415, komtur świecki 1416–1418 (Jähnig, s. 298, 304, 305, 313, 317; Heckmann, s. 235, 245, 266, 320, 332, 347, 396, 444, 460, 462, 466, 522).

⁴ Henryk Holt, prokurator w Schaaken (Niekrasowo) 1402, mistrz solny w Kobbeldude (Kobyła Buda) 1404–1408, komtur domowy w Toruniu 1409, komtur papowski 1410–1411, wójt lipinecki [1410]–1411, komtur radzyński 1411, komtur ostródzki 1411–1413, komtur toruński 1413–1414, komtur gdański 1413–1416, wielki szpitalnik 1416–1428, wielki marszałek 1429–1431, wójt w Bratianie 1431–1434 (Jähnig, s. 293, 302, 308, 309, 310, 315, 317, 318; Heckmann, s. 210, 215, 285, 342, 353, 413, 427, 441, 472, 474, 481, 483).

⁵ Jerzy von Eglingen, komtur domowy toruński 1412–1413, komtur golubski 1413–1416, komtur krajowy baliwatu Etsch 1419, prokurator tapiawski 1422–1424, prokurator szczycieński 1426–1429, komtur radzyński 1434–1436, zarządca ogrodów w Królewcu 1446 (Jähnig, s. 304, 309; Heckmann, s. 178, 317, 320, 337, 355, 441, 474, 520).

⁶ Henryk von Plauen, komtur nieszawski 1402–1407, komtur świecki 1407–1410, wielki mistrz zakonu krzyżackiego 1410–1413, komtur pokrzywieński 1413–1414, prokurator w Lochstädt (Pawłowie) 1429, zm. 1429 (Hochmeister, s. 114–117; Jähnig, s. 289, 307, 309; Heckmann, s. 151, 319, 350, 410, 462, 575).

⁷ Jan von Menden, komtur nieszawski 1412–1414, komtur papowski i wójt lipieniecki 1414–1416, komtur golubski 1416–1421, komtur kowalewski 1416–1419, komtur tucholski 1421–1422, prokurator bytowski 1424–1425 (Jähnig, s. 304, 306, 308, 309, 315, 317; Heckmann, s. 286, 320, 410, 416, 427, 476, 484, 564).

⁸ Maciej z Łabiszyna h. Laska, wojewoda inowrocławski 1409–1411, wojewoda brzeski 1412–1429, starosta bydgoski 1409, starosta inowrocławski 1411–1413, 1419–1424 (PSB 19, s. 24–27; UKD, s. 72, 138, 141, 142, 208, 238; S. Szybkowski, *Kujawska szlachta urzędnicza w późnym średniowieczu (1370–1501)*, Gdańsk 2006, s. 600–602).

⁹ Wisła, najdłuższa rzeka w Polsce.

¹⁰ Trzebiegoszcz, wieś, gmina Lipno, powiat lipnowski, woj. kujawsko-pomorskie.

¹¹ Zbigniew z Brzezia h. Zadora, marszałek Królestwa Polskiego 1399–1425, starosta lełowski 1408, starosta krakowski 1409–1410, starosta toruński 1410–1411, starosta dobrzyński 1410–1413 (PSB 16, s. 457, 458; UM, s. 288, 324; UC, s. 78, 160; UKD, s. 294, 295, 301, 302; S. Cynarski, *Dzieje rodu Lanckorońskich z Brzezia od XIV do XVIII wieku, Sprawy kariery urzędniczej i awansu majątkowego*, Warszawa 1986, wg indeksu).